

KALENDARZ LITURGICZNY (PROPRIUM)

ARCHIDIECEZJI KRAKOWSKIEJ NA BOŻE NARODZENIE 2023/2024R.

25	Narodzenie Pańskie	uroczystość
26	Św. Szczepana, pierwszego męczennika	święto
27	Św. Jana, apostoła i ewangelisty	święto
28	Śś. Młodzianków, męczenników	święto
29	V dzień oktawy	
30	VI dzień oktawy	
31	Świętej Rodziny: Jezusa, Maryi i Józefa	święto
1	Świętej Bożej Rodzicielki	uroczystość
2	Śś. Bazylego Wielkiego i Grzegorza z Nazjanzu	wsp. obowiązkowe
3	Najświętszego Imienia Jezus	wsp. dowolne
6	Objawienie Pańskie	uroczystość
7	Niedziela Chrztu Pańskiego	święto

Uwagi liturgiczne:

- I. Okres Narodzenia Pańskiego rozpoczyna się od I Nieszporów Narodzenia Pańskiego i trwa aż do Niedzieli (Kal. Rz., 33).
- II. W niedzielę w czasie oktawy Narodzenia Pańskiego obchodzi się święto Świętej Rodziny, w niedzielę po dniu 6 stycznia obchodzi się święto Chrztu Pańskiego (Kal. Rz., 6a-b).
- III. Zgodnie ze starą tradycją rzymską w dniu Narodzenia pańskiego można trzy razy odprawić Mszę świętą: w nocy, o świcie i w dzień (Kal. Rz., 34).
- IV. Uroczystość Narodzenia Pańskiego ma oktawę ułożoną w ten sposób:
 - a) W niedzielę w czasie oktawy obchodzi się święto Świętej Rodziny.
 - b) Dnia 26 grudnia obchodzi się święto św. Szczepana, pierwszego męczennika.
 - c) Dnia 27 grudnia obchodzi się święto św. Jana, apostoła i ewangelisty.
 - d) Dnia 28 grudnia obchodzi się święto świętych Młodzianków.
 - e) Dnia 29, 30 i 31 grudnia są dniami w czasie oktawy.
 - f) Dnia 1 stycznia, w oktawę Narodzenia Pańskiego, obchodzi się Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi. W tym dniu wspomina się również nadanie Najświętszego Imienia Jezus (Kal. Rz., 35).
- V. W niedzielę wypadającą po dniu 6 stycznia obchodzi się święto Chrztu Pańskiego (Kal. Rz., 38).
- VI. Starochrześcijańska uroczystość Objawienia Pańskiego należy do największych obchodów roku liturgicznego. W osobie Dzieciątka narodzonego z Maryi czcimy w tym dniu objawienie się Tego, który jest Synem Bożym, Mesjaszem Żydów i Światłością narodów pogańskich. Zarówno wtedy, gdy jest to nakazany dzień świąteczny, czy też jest przeniesiony na najbliższą niedzielę, biskup winien dbać o jego należyte obchodzenie.
Dlatego:
 - winno być zastosowane bardziej okazałe oświetlenie kościoła;
 - zależnie od miejscowego zwyczaju po odśpiewaniu Ewangelii jeden z diakonów lub kanoników albo prałatów, ubrany w kapę, wstępuje na ambonę i ogłasza ludowi daty obchodu świąt ruchomych w bieżącym roku;
 - należy zachować lub wprowadzić zgodnie z miejscowym zwyczajem i tradycją szczególną formę składania darów;

- w zachętach wyjaśniających i w homilii należy ukazać pełny sens tego dnia, wyrażający się w „trzech cudownych znakach” (Por. Liturgia Godzin w Objawienie Pańskie, antyfony do pieśni Wielbi dusza moja Pana w Drugich Nieszporach): w uwielbieniu Dzieciątka przez Mędrców, w Chrzcie Chrystusa i przemianie wody w wino podczas wesela w Kanie (CE 240).

VII. Lekcjonarz mszalny – t. I, w tyg. rok II w niedz. rok B

VIII. Liturgia godzin – t. I

Okres Narodzenia Pańskiego

106. W okresie Narodzenia Pańskiego Kościół obchodzi tajemnicę objawienia się naszego Pana, czyli Jego pełne pokory narodzenie się w Betlejem, obwieszczony pasterzom jako tym, którzy stanowią zaczątek nowego Izraela przyjmującego Zbawiciela, i objawienie się Mędrcom przybyłym ze Wschodu (por. Mt 2,1), jako pierwszym spośród pogan, którzy w nowo narodzonym Jezusie uznają i uwielbiają Chrystusa Mesjasza. To objawienie Mesjasza dopełnia się także nad rzeką Jordan, gdy Ojciec niebieski ogłasza Jezusa jako swojego "Syna umiłowanego" (Mt 3,17), który publicznie zapoczątkował swe mesjańskie posłannictwo, a w cudzie przemienienia wody w wino w Kanie Galilejskiej "objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie" (J 2,11).

107. Oprócz świąt Bożego Narodzenia, mających podstawowe znaczenie, w okresie tym przypadają także święta ściśle związane z tajemnicą Objawienia Pańskiego. Są nimi: święto Świętych Młodzianków, męczenników (28 grudnia), których krew została wylana z powodu nienawiści do Jezusa i nieuznania przez Heroda Jego panowania, wspomnienie Imienia Jezus w dniu 3 stycznia, święto Świętej Rodziny (niedziela w oktawie Narodzenia Pańskiego), gdy liturgia przypomina środowisko rodzinne, w którym "Jezus czynił postępy w mądrości, w latach i w łasce u Boga i u ludzi" (Łk 2,52), uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki w dniu 1 stycznia, w którą obchodzi się pamiątkę Boskiego, dziewiczego i zbawczego macierzyństwa Maryi, oraz obchodzone już poza okresem Narodzenia Pańskiego święto Ofiarowania Pańskiego w dniu 2 lutego, stanowiące symboliczne spotkanie Mesjasza w świątyni ze swoim ludem w osobach starca Symeona i prorokini Anny.

108. Wielka część bogatego i złożonego misterium objawiania się Pana znajduje szerokie odzwierciedlenie i właściwy wyraz w pobożności ludowej. Pobożność ta jest szczególnie wyczulona na wydarzenia z dzieciństwa Zbawiciela, w których objawiła się Jego miłość do ludzi. Pobożność ludowa wyczuwa jakby instynktownie:

- znaczenie "duchowości daru", właściwego dla Narodzenia Pańskiego: "Dziecię nam się narodziło, Syn został nam dany" (Iz 9,5). Dar ten jest świadectwem nieskończonej miłości Boga, który "tak umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał" (J 3,16);
- orędzie solidarności zawarte w Bożym Narodzeniu: solidarność z grzesznym człowiekiem, dla którego Bóg w Jezusie Chrystusie stał się człowiekiem "dla nas ludzi i dla naszego zbawienia"¹¹⁸; solidarność

z biednymi, ponieważ Syn Boży, "będąc bogatym, dla was stał się ubogim, aby was ubóstwem swoim ubogacił" (2 Kor 8,9);

- świętość ludzkiego życia jako cudownego wydarzenia, które dokonuje się przy każdym porodzie kobiety, ponieważ także Słowo życia przez narodziny z Maryi przyszło między ludzi i stało się dla nas widzialne (por. 1 J 1,2);

- znaczenie radości i mesjańskiego pokoju, którego pragną ludzie wszystkich czasów: aniołowie zwiastują pasterzom, że narodził się Zbawiciel świata, "Księżę pokoju" (Iz 9,5), i ogłaszają "na ziemi pokój ludziom, których Bóg umiłował" (Łk 2,14);

- nastrój prostoty, ubóstwa, pokory i zaufania Bogu, który przynoszą narodziny Dzieciątka Jezus.

Pobożność ludowa, właśnie dlatego, że instynktownie przeżywa wartości zawarte w Bożym Narodzeniu, winna współpracować w strzeżeniu pamiętki objawienia się Pana, tak by zdrowa tradycja religijna związana z Bożym Narodzeniem nie stała się jedynie okazją do konsumizmu i infiltracją neopogaństwa.

Noc Narodzenia Pańskiego

109. W czasie rozpoczynającym się I Nieszporami Narodzenia Pańskiego do pasterki o północy oraz w tradycyjnych kolędach, wyrażających przesłanie radości i pokoju, pobożność ludowa zależnie od różnych narodów ma swoje własne wyrazy modlitwy, które należy doceniać i, jeśli trzeba, uzgadniać z celebracjami liturgicznymi. Dla przykładu są nimi:

rozwój "żywych żłóbków" i początek urządzania żłóbków domowych, co stwarza dobrą okazję do wspólnotowej modlitwy całej rodziny: modlitwy, której towarzyszy Łukasze opowiadanie o narodzinach Jezusa, kolędy, akty uwielbienia i prośby, szczególnie wypowiedane przez dzieci, które w rodzinnej atmosferze są w tym czasie najważniejsze;

strojenie choinki bożonarodzeniowej także może stać się doskonałą okazją do wspólnotowej modlitwy rodzinnej. Choinka jest dziś świętym, ewangelicznym i bardzo rozpowszechnionym symbolem w środowiskach chrześcijańskich. Przypomina ona drzewo życia zasadzone w środku ogrodu Eden (por. Rdz 2,9) oraz drzewo krzyża, i dlatego nabiera znaczenia chrystologicznego. Chrystus bowiem jest prawdziwym drzewem życia, wywodzącym się z naszego rodu, narodzonym ze świętej gleby Dziewicy Maryi, drzewem zawsze zielonym i pełnym owoców. Chrześcijańskie ozdabianie choinki, według tradycji krajów nordyckich, polega na zawieszaniu na jej gałęzkach jabłek i hostii. Zawiesza się na niej także "podarunki". Pod choinką bożonarodzeniową nie powinno też brakować darów dla ludzi biednych, bo stanowią oni część rodziny chrześcijańskiej.

Wieczera wigilijna. Rodzina chrześcijańska, która - zgodnie z tradycją - każdego dnia wypowiada błogosławieństwo stołu i dziękuje Panu za dar pokarmu, powinna to uczynić w sposób szczególny podczas wieczerzy wigilijnej, w czasie której z wyjątkową mocą i radością odżywają więzy rodzinne.

110. Kościół życzy sobie, aby wierni w miarę możliwości uczestniczyli w Liturgii Godzin jako w bezpośrednim przygotowaniu do celebracji Eucharystii o północy¹¹⁹. Tam, gdzie jest to niemożliwe, ale zgodnie z tym, co powiedziano wyżej, godne polecenia byłoby nabożeństwo wigilijne składające się ze śpiewów, czytań biblijnych i innych elementów pobożności ludowej.

111. We Mszy św. o północy wielkie znaczenie i wielki wpływ na pobożność ludową mogą mieć następujące elementy:

- na początku Mszy św. śpiew o zwiastowaniu Narodzenia Pańskiego z Martyrologium rzymskiego;
- modlitwa wiernych powinna mieć rzeczywiście charakter powszechny. Jeśli jest to możliwe, powinien to być znak różnorodności języków, w przynoszeniu zaś darów ofiarnych we Mszy św. powinno się pamiętać o ludziach potrzebujących pomocy;
- na końcu obrzędu wierni mogą ucałować figurkę Dzieciątka Jezus i uczestniczyć w jej procesjonalnym przeniesieniu do żłóbka umieszczonego w kościele lub w przyległej kaplicy.

Święto Świętej Rodziny

112. Święto Świętej Rodziny Jezusa, Maryi i Józefa (niedziela w oktawie Narodzenia Pańskiego) w ramach celebracji stanowi miejsce także innych nabożeństw i własnych modlitw rodzin chrześcijańskich.

Wspomnienie pielgrzymki Józefa, Maryi i Dzieciątka Jezus do Jerozolimy, którą odbywał każdy pobożny Żyd, by tam uczestniczyć w obrzędach Paschy (por. Łk 2,41-42), zachęci duszpastersko wiernych, by w tym dniu cała rodzina uczestniczyła w Eucharystii. Nie bez znaczenia w to święto będzie odnowienie zawierzenia rodzin opiece świętej Rodziny z Nazaretu¹²⁰, błogosławieństwo dzieci, którego obrzęd zamieszczony jest w Rytuale¹²¹, oraz stosowny czas do odnowienia przyrzeczeń małżeńskich męża i żony, obecnie już rodziców, złożonych w dniu ich zaślubin, a także do uroczystego złożenia sobie przyrzeczeń przez narzeczonych, którzy zamierzają utworzyć nową rodzinę.

Poza tym dniem świątecznym wierni chętnie uciekają się pod opiekę świętej Rodziny z Nazaretu w różnych okolicznościach swojego życia: chętnie zapisują się do Stowarzyszenia Świętej Rodziny¹²³, by na Jej wzór formować swój własny dom i kierują do Niej swe akty strzeliste, w których

powierzają siebie samych Jej opiece i proszą o Jej obecność w godzinie śmierci.

Święto Świętych Młodzianków

113. Począwszy od VI wieku, w dniu 28 grudnia Kościół obchodzi wspomnienie dzieci pomordowanych z powodu ślepej nienawiści Heroda do Chrystusa (por. Mt 2,16-17). Tradycja liturgiczna nazywa je "Świętymi Młodziankami" i uważa za męczenników. Przez wieki w sztuce, poezji i w pobożności ludowej uczucie czułości i sympatii dla tych małych męczenników koncentrowało uwagę na "niewinnym stadku ofiarowanych baranków"¹²⁵. Temu uczuciu zawsze towarzyszył odruch oburzenia na przemoc tych, którzy wyrwali dzieci z rąk matek i zadawali im śmierć.

Także w naszych czasach dzieci często cierpią przemoc w jej różnorodnych formach, zagrażającą ich życiu, godności i moralności oraz prawu do nauki. W tym dniu trzeba pamiętać o nieprzeliczonych zastępach dzieci nie narodzonych i zabijanych w majestacie prawa zezwalającego na aborcję, która jest odrażającym przestępstwem. Pobożność ludowa, wyczulona na konkretne problemy, w wielu kościołach wprowadziła nabożeństwa kultyczne i takie formy ludzkiej miłości, jak opieka nad kobietami ciężarnymi, adopcja dzieci oraz pomoc w ich kształceniu.

31 grudnia

114. Z pobożności ludowej biorą początek niektóre nabożeństwa odprawiane w dniu 31 grudnia. W większości krajów zachodnich w tym dniu obchodzi się zakończenie roku kalendarzowego. Dla wiernych jest to dzień refleksji nad "tajemnicą czasu", który biegnie szybko i w sposób nieubłagany. Refleksja ta budzi w ich duszach podwójne odczucie: przeproszenie Boga oraz żal za popełnione winy i za niewykorzystane łaski udzielane przez Boga w ciągu kończącego się roku. Jest to także dzień wdzięczności za otrzymane od Boga dobrodziejstwa.

Refleksje te dały początek dwu nabożeństwom: dłuższe wystawienie Najświętszego Sakramentu, stanowiące dla wspólnot zakonnych i dla wiernych czas indywidualnej i cichej modlitwy, oraz śpiew *Te Deum* jako wspólnotowy wyraz uwielbienia i dziękczynienia za łaski otrzymane od Boga w ciągu kończącego się roku¹²⁶.

W niektórych miejscach, a zwłaszcza we wspólnotach zakonnych i stowarzyszeniach wiernych o charakterze eucharystycznym, noc 31 grudnia jest czasem wigilijnej modlitwy, która zwykle kończy się odprawieniem Mszy św. Takie wigilie godne są polecenia; należy je celebrować zgodnie z treścią liturgiczną oktawy Narodzenia Pańskiego i powinny być przeżywane nie tylko jako odpowiedź na bezmyślną rozpustę świeckiej społeczności na przełomie starego i nowego roku, lecz także jako świadoma ofiara dla Pana na początku nadchodzącego roku.

Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki

115. W oktawę Narodzenia Pańskiego, w dniu 1 stycznia, Kościół obchodzi uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi. Boże i dziewicze macierzyństwo Maryi jest szczególnym wydarzeniem zbawczym: dla Maryi była to podstawa i przyczyna Jej szczególnego wywyższenia, a dla nas źródło łaski i zbawienia, gdyż przez Nią "otrzymaliśmy Dawcę życia wiecznego"¹²⁷.

Uroczystość 1 stycznia, wybitnie Maryjna, stanowi doskonałą okazję do wzajemnego spotkania się pobożności liturgicznej z pobożnością ludową. Pierwsza z nich celebruje owo zbawcze wydarzenie we właściwy dla siebie sposób, w drugiej zaś, jeśli jest odpowiednio ukierunkowana, nie brak wyrazów uwielbienia i wspólnej z Maryją radości z faktu narodzin Jej Boskiego Syna oraz głębszego przeżywania treści takich formuł modlitewnych, jak chociażby ta umiłowana przez wiernych: "Święta Maryjo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi".

116. Na Zachodzie dzień 1 stycznia jest dniem życzeń i początkiem roku cywilnego. Także i wierni włączają się w świąteczny klimat Nowego Roku i wymieniają ze wszystkimi życzenia "szczęśliwego Nowego Roku". Powinni jednak temu zwyczajowi nadać wymiar chrześcijański i wyraz pobożności. Wiedzą bowiem, że "Nowy Rok" pozostaje pod władzą Chrystusa i dlatego przy składaniu sobie życzeń mniej lub bardziej wyraźnie są świadomi, że to Chrystus jest tym, do którego należą dni i wieki (por. Ap 1,8; 22,13)¹²⁸.

Z tą świadomością wiernych łączy się w dniu 1 stycznia powszechnie śpiewany hymn: O Stworzycielu Duchu, przyjdź, gdyż Duch Pański kieruje myślami i działaniem poszczególnych wiernych oraz wspólnot chrześcijańskich na przestrzeni całego roku¹²⁹.

117. Pośród życzeń, które mężczyźni i kobiety w dniu 1 stycznia składają sobie wzajemnie, na pierwszym miejscu znajdują się życzenia pokoju. "Życzenia pokoju" mają głębokie korzenie biblijne, chrystologiczne i bożonarodzeniowe. "Dar pokoju" jest powszechnie upraszany przez ludzi wszystkich czasów, gdyż bardzo często niszczą go przemoc i wojny.

Stolica Apostolska, jako uczestnik tych najgłębszych pragnień wszystkich narodów, w roku 1967 ogłosiła dzień 1 stycznia "Światowym Dniem Pokoju".

Pobożność ludowa nie pozostała obojętna na to wezwanie Stolicy Apostolskiej i w blasku nowonarodzonego Księcia pokoju czyni z tego dnia szczególny czas intensywniejszej modlitwy o pokój, o wychowanie do pokoju i docenienia tych wartości, które z niego wypływają, a więc: wolności, solidarności, braterstwa, godności ludzkiej osoby, szacunku dla przyrody, prawa do pracy, świętości życia i demaskowania tych przyczyn, które zakłócają ludzkie sumienia i zagrażają pokojowi.

Uroczystość Objawienia Pańskiego

118. Wokół uroczystości Objawienia Pańskiego, pochodzącej ze starożytności chrześcijańskiej i mającej bardzo bogatą treść teologiczną, wyrosły i rozwinęły się liczne tradycje i oryginalne wyrazy pobożności ludowej. Wśród nich można wymienić następujące:

- uroczysta zapowiedź Paschy i głównych świąt roku liturgicznego oraz jego cykliczne nawroty w czasie. Uroczystość ta bowiem pomaga wiernym w odkrywaniu wzajemnego związku między Epifanią a Paschą Chrystusa oraz ukierunkowania wszystkich świąt na tę jedną najważniejszą uroczystość w chrześcijaństwie, czyli na uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego. Zwyczaj tej uroczystej zapowiedzi wart jest poszanowania, gdyż pomaga wiernym w odkrywaniu powiązania między Epifanią i Paschą oraz w uświadamianiu sobie, że wszystkie święta koncentrują się wokół tej najważniejszej uroczystości chrześcijaństwa;

- wymiana "darów Epifanii". Zwyczaj ten ma swoje korzenie w opowiadaniu ewangelicznym o darach przyniesionych dla Dzieciątka Jezus przez Mędrców ze Wschodu (por. Mt 2,11), a jeszcze wyraźniej w darze ofiarowanym przez Boga Ojca dla ludzkości w narodzeniu Emmanuela (por. Iz 7,14; 9,6; Mt 1,23). Jest więc godne polecenia, by składanie sobie darów z okazji Epifanii miało charakter religijny i by jego motywacją oraz fundamentem było wspomniane wyżej opowiadanie ewangeliczne. Pomoże to wówczas ze składanych sobie darów uczynić wyraz chrześcijańskiej pobożności i uwolnić ją od elementów uwarunkowanych luksusem, wystawnością, marnotrawstwem, bo wszystko to jest obce pierwotnemu obchodzeniu tego święta;

- błogosławieństwo domów, których drzwi znaczy się krzyżem Chrystusa, cyfrą nowego roku oraz tradycyjnymi inicjałami świętych Mędrców (K+M+B), co tłumaczy się formułą: "Christus mansionem benedicat". Piszę się je pobłogosławioną kredą. Gesty te, wykonywane przez grupy dzieci w towarzystwie starszych, wyrażają prośbę o błogosławieństwo Chrystusa przez wstawiennictwo tych świętych Mędrców. Jest to też okazja do zbiórki ofiar na cele charytatywne i misyjne;

- zachęta do solidarności na rzecz wszystkich kobiet i mężczyzn, którzy, podobnie jak Mędrcy, pochodzą z dalekich stron. W stosunku do takich ludzi, bez względu na to, czy są to chrześcijanie, czy też nie, pobożność ludowa przyjmuje postawę życzliwego zrozumienia i czynnej solidarności;

- współpraca w ewangelizacji różnych narodów. Głębokie przeżywanie charakteru misyjnego Epifanii jest tym elementem, który został przejęty przez pobożność ludową. Pobożność ta żyje świadomością, że w tym dniu wiele uwagi poświęca się różnym inicjatywom misyjnym, a wśród nich szczególnie tym, które wynikają z "Dzieła Dzieciństwa Misyjnego" ustanowionego przez Stolicę Apostolską;

- wyznaczanie świętych patronów. W wielu wspólnotach zakonnych i stowarzyszeniach istnieje zwyczaj wyznaczania poszczególnym ich

członkom Świętego, pod którego opiekę oddaje się dopiero co rozpoczęty nowy rok.

Święto Chrztu Pańskiego

119. Ze zbawczym wydarzeniem Objawienia Pańskiego ściśle związane są tajemnice Chrztu Chrystusa i Jego objawienie się w Kanie Galilejskiej. Święto Chrztu Pańskiego zamyka okres Narodzenia Pańskiego. Doceniane bardziej dopiero w naszych czasach, nie stało się ono źródłem jakichś szczególnych form pobożności ludowej. Jednak dla uwrażliwienia wiernych na to wszystko, co się odnosi do chrztu i wspomnienia naszych narodzin jako dzieci Bożych, może stać się dobrą okazją do wykorzystania takich inicjatyw duszpasterskich, jak Obrzęd niedzielnego pokropienia wodą święconą podczas każdej Mszy św. z licznym udziałem wiernych, a w homiliach i katechezach skupienie szczególnej uwagi na tematach i symbolach chrzcielnych.